

ESSAY

Det kollektive og legende menneske

Det kulturpolitiske arbejde i fagbevægelsen har altid været noget, der kom i anden række. Det helt centrale var løn og arbejdsforhold, og kun enkelte forbund og fagforeninger følte, at kulturen også var en del af arbejdet. Traditionerne omkring 1. maj-møder, Fagenes Fest og juletræsfejerne står ret klart for mig – helt fra barnsben. Og der var da også mange fagforeninger, som havde sit eget sangkor. Men et egentlig kulturpolitisk program havde LO ikke.

På et tidspunkt engang i 70'erne begyndte LO at lave årlige kulturkonferencer, hvor man mødtes med billedkunstnere, skuespillere og forfattere. Det var gode konferencer, som var med til at skabe kontakter til grupper, vi normalt ikke var i berøring med, hvilket betød, at der kom noget samarbejde i gang. Men et egentlig kulturpolitisk program fik LO aldrig til trods for, at vi var nogle stykker, som pressede på. Såvel i Norge som i Sverige havde de programmerklæringer og målsætninger. De havde modsat os langt større kunstnerisk opbakning i arbejderbevægelsen.

Jeg lærte aldrig at forstå, hvorfor man havde det snæversyn, og mente, at enhver måtte da forstå, hvor vigtigt det var at få de skabende kunstnere med i en fælles front for at frigøre mennesker for en økonomisk undertrykkelse og så sammen sørge for menneskets kulturelle udvikling. I første omgang ser det ud til, at vi har tabt slaget. Alt for mange arbejdere, især unge, tænker præcis som højrefløjen – enhver er sin egen lykkes smed.

Lad os se på vores historie. Hvor var det, det gik galt? En forfatter har engang sagt, "at vi må ha' fortiden om bord, for at få last ud i fremtiden". Noget tyder på, at vi sejler omkring helt uden ror. Allerede ved Socialdemokratiets start i 1876 sagde den nyvalgte formand Louis Pio:

"Enhver ny ide, der skal bringe menneskeheden fremad på den bane, den må først 'fødes i kødet' som skriften siger; den må tage menneskeskikkelsen på og bo iblandt os. Men når den uddelige ide har personificeret sig i et eller flere mennesker, så træder den gamle molok, det bestående frem og fordrer af den ny messias et blodigt son offer, før den viger tilbage til skyggernes rige".

Pio taler om, at ideen skal fødes i kødet og bo iblandt os. Og vi skal betale et eller andet sonoffer for at tage førerstillingen i det ny samfund, som han ser for sig. Der var mange, der måtte betale et sonoffer med et elendigt fængselsophold og nogle endda med deres liv.

Vores symboler blev i flere årtier "Frihed, Lighed og Broderskab". Det stod på et utal af faner og var indgangen til vor avis. Broderskabet blev senere udskiftet med ordet Solidaritet. Ordene forsvandt fra avisen og blev herefter kun brugt ved højtidelig lejlighed eller ved 1. maj-møder.

En anden, der havde store drømme om det ny samfund var socialisten og økonomen Karl Marx (1818-83):

"Fremtidens menneske maler om morgenen, er kritiker om aftenen, sanger, fisker og gartner ind imellem. Fremtidens hele menneske, der får lov til at bruge alle

LO's kulturkonference

sine rige evner, kan spille på alle sine muligheder – og har lov, nej ligefrem pligt til det, så alt kan spire og gro til fælles bedste”.

Jeg tror, at citatet stammer fra hans ungdomsskrifter. Her er der virkelig tale om drømme. Væk fra slavetilværelsen, som mange arbejdere førte med sult og nød og elendige boliger. Det må være et samfund helt uden arbejdsgivere, hvor virksomhederne er vores fælles ejendom, hvor alt gror til fælles bedste. Her kan alle vore rige evner komme til at udfolde sig. Det er det hele og kollektive menneske, der får lov til at udfolde sig. Hvilket UTOPIA.

Et andet citat fra Marx. Her

retter han sine kritiske øjne mod fagbevægelsen:

“Fagforeningerne arbejder godt som modstandscentre mod kapitalens overgreb. Men de forfejler i almindelighed deres mål, fordi de indskrænker sig til guerillakrig mod virkningerne af det bestående system i stedet for samtidig at forsøge at omdanne det. De burde bruge deres organiserede kraft som løftestang for arbejderklassens endelige befrielse”.

Marx var hurtigt ude med sin kritik af fagbevægelsen, og det var han fordi, der allerede dengang var opportunistiske ledere, som ønskede at begrænse fagbe-

vælgens krav til blot at handle om løn- og arbejdsforhold.

Marx mente også, at fagforeningerne skulle danne skole for det socialistiske menneske. Det skete ikke, og her kommer den første “flække”. Der er nogle, som er for løse i kødet, og her er vi så tilbage ved Pios citat. Ideen om at lave et helt andet samfund kommer ikke til at bo dybt nok i os, og kampen om bedre materielle kår bliver det helt afgørende.

Men lad os nu tage et ordentligt spring op til vort århundrede, for her var der stadig mennesker, som drømte om, hvordan vi kunne forme samfundet væk fra borgerskabets ide om, at “enhver er sin egen lykkes smed”.

Socialdemokratiets første kul-

turminister Julius Bomholt (1896-1969), som efter min opfattelse er en af de mest spændende personer, har skrevet en række bøger om de idéer og tanker, han havde på det kulturpolitiske område. Man mærker tydeligt, at han var inspireret af de, der var før ham. Bomholt skrev i "Arbejderkultur" (1932):

"Så længe arbejderklassen har økonomiske interesser, der hedder Arbejdets Frigørelse for Udbytning, vil denne interesse med indre nødvendighed udløse sig i den kulturelle idé, der hedder solidaritet".

Det er interessant, at Bomholt betragter ordet solidaritet som en kulturel ide, og herfra ser han så en ny mennesketype vokse frem. Videre skriver han:

"Det kollektive Samfund vokser gradvis frem af organisationernes indsats og samtidig udvikles et nyt Personlighedsideal: Det socialistiske Menneske".

Bomholt tror stadig på, at mennesket vil udvikle sig til et socialistisk menneske. Glæden ved at deles om noget, berige sig med viden, blive et musisk menneske, som sætter kærligheden til naturen og sine medmennesker øverst. Ganske enkelt være et solidarisk og kærligt menneske. Bomholt skriver i samme bog om forskellen på "Dem" og os:

"Borgermanden har sin Værdiskala, og det ikke er Ide og Arbejde, men Ejendom og Ære, der står øverst. Ejendom kan optræde i mange former, og Æren kan betjene sig af mange Midler (fra autoriseret Dannelse og Hof- og Statskalenderens sociale Rangforordning), men altid er det In-

Bomholt

dividets Ejendom og Ære, der står øverst. Den enkelte i spidsen. Masserne forneden.

Den socialistiske værdiskala anbringer den samlende "de og det værdiskabende Arbejde øverst; det er ikke det, der er hængt uden på Menneskets tjenerforhold til de opbyggende Kræfter, Fællesskabet først og Mennesket som dets Tjener..."

Der er ingen tvivl om, at der i 30'erne var solidaritet i bunden af pyramiden, man hjalp hinanden. Fattigdommen bandt arbejderne sammen, og hvis den ene familie ikke havde noget – ja, så ringede man på hos naboen. Især var familiebåndene meget stærke, man vidste godt, hvem der var lidt på "skideren", og på en eller anden måde kom der en hjælpende hånd.

Et andet menneske, som tænkte de samme tanker som Bom-

holt, var forfatteren Martin Andersen Nexø, der i en artikel "Kultur og Barbari" fra 1935, siger:

"Arbejderens kultur bunder i hans solidaritetsfølelse; svigter han den, bliver han i bedste fald en kulturabe".

Det er jo en hård konklusion, som Nexø her kommer med, men spørgsmålet er, hvem det er, der har svigtet først. Er det arbejderne eller deres ledere, som får smag for et andet liv. Det, det gode borgerskab levede.

I 60'erne gik det stærkt fremad med henblik på at skaffe fuld beskæftigelse og forbedre vort skolesystem og den sociale sektor. Vi så et velfærdssamfund blive skabt. Men det blev til "Velstand uden velfærd", som redaktør Bent Hansen pegede på i sin bog engang i 60'erne. Og da vi kom til midten af 70'erne, var krisen ved at bide sig godt fast. Arbejdsløsheden steg støt og roligt år for år. Vi fik en stor skare af arbejdsløse og bistandsklienter, der blev isoleret i forhold til deres fagforening og deres tidligere arbejdssted. Det blev til B-holdet, som ikke så mange interesserede sig for. Tilpasningen til det store marked EF havde mange omkostninger i sig.

Men så skred tingene hurtigt i en helt anden retning end den, vi havde forudset. Vi blev optaget af forbrugerrådet og den tomme materialisme. Den vej førte os længere og længere væk fra det, som pionererne var optaget af. Og langsomt gled arbejderne over og fik borgerskabets kultur.

Det kulturpolitiske område bliver til "kultur for folket" og "kulturel demokrati". Det blev "fin"-kulturen, man satsede på,

det samme som borgerskabets. Se og forstå kunst, og den skulle så spredes over hele landet. De politiske studiekredse bliver der færre af, og AOF bliver langsomt til noget om, hvordan man holder sig i form, sprog og petting m.v. Det er svært at få øje på fornyelsen, som arbejderbevægelsen skulle stå for. Det hele menneske, som tænker på fællesskabet, og som har en stor indflydelse på det økonomiske liv og på produktionen. Det til trods for, at vi havde et ungdomsoprør sidst i 60'erne, og vi også havde en fraktion i arbejderbevægelsen, der hed SDS (Socialdemokratisk Samfund), som forsøgte at bære

nye ideer frem. Vi fik en uddannelsesfond for at forbedre tillidsmandsuddannelsen. Men den blev til mere en uddannelse om love og regulativer – det bestående – end egentlig fornyelse.

Kampen, om at beskære arbejdsgivernes magt og deres ret til at lede og fordele arbejdet, skulle ske gennem et forslag om økonomisk demokrati i begyndelsen af 70'erne. Anker Jørgensen var blevet statsminister i 1972, og hans tid som forbundsformand for DASF og tidligere i Lager- og Pak som formand betød, at han i høj grad var præget af, hvordan vi kunne give arbejderne et mere ligeværdigt for-

hold mellem kapital og arbejdskraft.

Anker kæmpede bravt for ØD-forslaget, men dels måtte han kæmpe mod SF, som naturligvis ikke mente, at forslaget var dybtgående nok. Og dels fandtes indenfor regeringen ministre, der var yderst lunkne. Hos dem boede ideen ikke dybt nok, og Erling Jensen, som var industriminister hørte sammen med andre til højrefløj. De troede ganske enkelt ikke på, at arbejderne kunne tilegne sig den viden, der skulle til for at være en mere ligeværdig partner.

I forbundet (SID) lavede vi en storstilet kampagne, hvor der

ØD-debatten

blev holdt foredrag landet over om det økonomiske demokrati. Der var stor glæde over, at der nu var noget afgørende nyt på vej, så vi virkelig kunne få en større medbestemmelse og medindflydelse. Desværre havde vi som forbundsformand Ejler Sønder, som også var af den opfattelse, at vi ikke var modne til det økonomiske demokrati. Det var ikke nemt, fordi hele den unge stab af tillidsfolk i forbundet var med og arbejdede hårdt for tanken, mens Ejler hørte til den gamle skole.

Langsomt op igennem 70'erne blev ideen om ØD mere og mere udvandet. Til sidst kom Mogens Lykketoft med et forslag om en overskudsdeling, der skulle indbetales til en fællesfond. Ved dette forslag forlod man ideen om, at arbejderne skulle have en helt central placering i forhold til deres arbejdsgiver. Det var virkelig en skuffelse at se dette knæfald over for højrefløjen i Socialdemokratiet og de borgerlige. Slaget var tabt.

Der er ganske enkelt tale om et forræderi over for Socialdemokratiets principprogram lige siden 1876. Det må nok siges, at der er gået skred i vores ide om det socialistiske menneske, det hele menneske, som havde fået solidariteten ind med moder-mælken. Man skulle tro, at man helt havde glemt, hvad det var, den tyske/amerikanske psykolog Erich Fromm sagde engang i 60'erne i bogen "Det sunde samfund":

"Lykken kan ikke findes i en tilstand af indre passivitet og den forbrugerholdning, som gennemsyrrer tilværelsen for det fremmedgjorte menneske".

Lige her er vi havnet, fordi vi ikke har gjort nok for at forklare, hvad der lå i fornyelserne, som vi har formuleret op gennem tiderne. Mennesket er overladt til arbejdskrafternes anarki. Det er kapitalkræfterne, reklameindustrien og medierne, der sætter dagsordenen. Et tomt-forbrug, et smide-væk-samfund. Væksten skal holdes i gang, uanset hvor den fører os hen mennesket går i dag på vandring væk fra partierne, og det er enkeltsagerne, der optager dem.

De tanker, som Fromm gjorde sig om en livsform, som han kaldte "at være", det er at have glæden ved at deles om noget – solidaritet, det meningsfyldte, det skabende og kærligheden til andre, det var stort set det, vi drømte om.

Men sådan skulle det ikke gå. Lederne kunne lide og lede, og de voksede væk fra deres medlemsskare. De turde ikke give os chancen, da den bød sig. Skraldemændene i Århus beviste, at de selv kunne lede og fordele deres arbejde og være solidariske over for de arbejdsløse kammerater. Men den model kunne den socialdemokratiske regering ikke bruge til noget.

ØD er i dag et fremmedord i den socialdemokratisk ledede regering. Nu er ordet begravet dybt i den danske muld. I dag er det konsensus, man taler om. Hvilket vist betyder enighed? I 1997 var vi godt i gang med at sælge ud af arvesølvet for at få årets finanslov til at hænge sammen. En god og meget betydningsfuld virksomhed "Tele Danmark" er nu for milliarder gået til det højest bydende multinationale foretagende. Det til

trods for, at det er en fagforeningsfjendsk koncern.

Privatiseringen rider os som en mare, og troen på eget værd er helt forsvundet. Men havde det ikke været anstændigt, at arbejderne, som gennem årene havde været med til at skabe virksomheden, også havde fået deres del af kagen? Tja, jeg spør' bare. Men så megen anstændighed og fantasi kan man nok ikke forlange af Mogens Lykketoft og Knud Heinesen. I andre lande, hvor man har privatiseret, har man jo set modeller, hvor arbejderne fik en betydelig del af aktiemassen.

Mange trofaste socialdemokrater går nu på vandring – folk som har gået til 1. maj-møder hele deres liv. Det er ikke kun på grund af "de fremmede", men i lige så høj grad på grund af EU, og det at vi ikke ved, hvor det er, vi har Socialdemokratiet i dag.

Krisen har kradset i alt for mange år, uden at man har forsøgt at komme igennem med noget afgørende nyt. F. eks. en bedre fordeling af det eksisterende arbejde. Det har hele tiden været dem, der har mindst, der har skullet holdes tilbage eller strammes, mens de, der har, skal endnu mere gives, som biblen siger. Forfædrenes ideer om det socialistiske menneske er døde indtil videre. Men arbejderbevægelsen er kun et "barn" målt med historiens øjne, og et "barn" gør jo mange fejl. LO's 100 års dag har måske nogle nye ideer om en kreativ grøn og økologisk arbejdsplads i sig, men også noget med at vise et socialt ansvar og et ansvar for det ydre miljø.

John Mølgaard
Skt. Knudsvej 39 1.mf
1903 Frb. C